

Příspěvek k poznání listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) „Beřkovické obory“ a jejího okolí

Contribution to the knowledge of beetles (Coleoptera: Scarabaeoidea) in „Beřkovická obora“ and its surroundings

Jiří Háva

Private Entomological Laboratory & Collection,
Rýznerova 37, CZ-252 62 Únětice u Prahy Praha-západ, Czech Republic
e-mail: jh.dermeidae@volny.cz

Abstract. Records of 28 species from the families Lucanidae, Trogidae, Geotrupidae and Scarabaeidae collected in „Beřkovická obora“ and its surroundings in Litoměřice region are summarized. Three species *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758), *Protaetia* (*Cetonischema*) *aeruginosa* (Drury, 1770) and *Oryctes nasicornis ondrejanus* Minck, 1916 are mentioned as endangered species.

Key words: Faunistics, Coleoptera, Scarabaeoidea, Horní Beřkovice, Litoměřice region, Czech Republic.

Úvod

V tomto příspěvku, je poprvé předkládán seznam 28 druhů listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) z okolí Horních Beřkovic, konkrétně z „Beřkovické obory“ a jejího blízkého okolí. Obec Horní Beřkovice a „Beřkovická obora“ se nacházejí v okrese Litoměřice, v Ústeckém kraji, faunistický mapový čtverec (5652). Jedná se o údaje získané vlastní sběratelskou činností v letech 2010-2011.

Materiál a Metodika

Na zkoumaném území byl prováděn v letech 2010-2011 individuální kvalitativní sběr čeledí Lucanidae, Trogidae, Geotrupidae a Scarabaeidae ve dne a na některých lokalitách i v noci na výbojkové světlo za pomoci běžného entomologického vybavení (sítky, sklepávadlo).

Dokladové exempláře jsou uloženy ve sbírce autora (pokud není uvedeno jinak), rovněž determinaci provedl autor (pokud není uvedeno jinak).

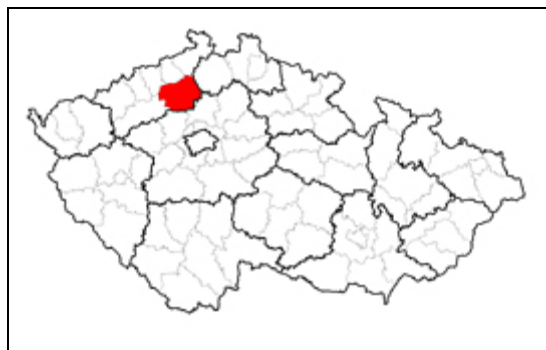
Různí autoři mají i různé pojetí jednotlivých podčeledí (resp. čeledí); v této práci je systematika členění čeledí uvedena podle Bouchard et al. (2011).

Použité zkratky:

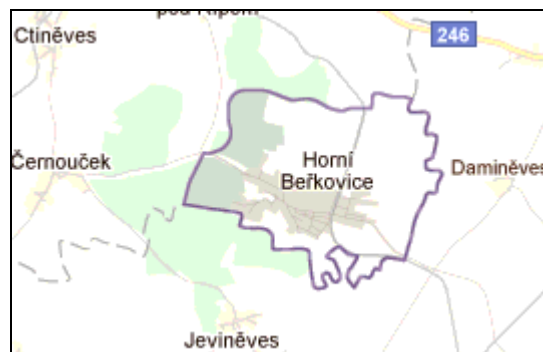
EN ohrožený druh - viz Král (2005)
observ. pozorován
ex. počet jedinců

Lokality:

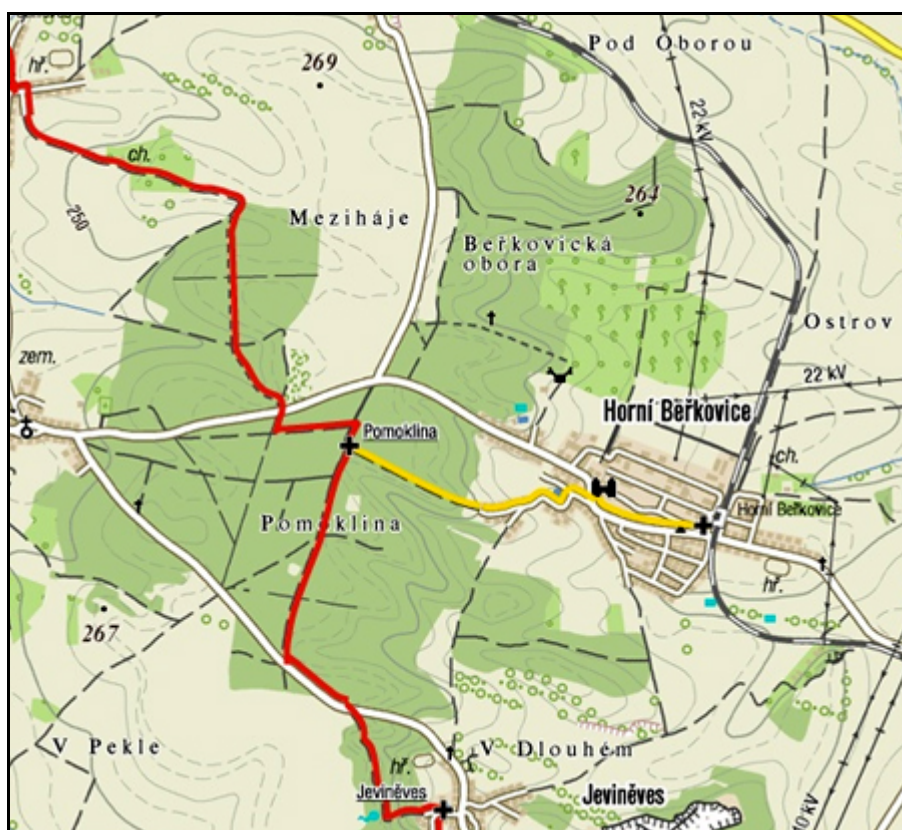
1 Beřkovická obora - dubovo-bukový les
2 U Ivana - smíšený březový les přecházející do údolí s početnými starými duby a buky
3 Pomoklina - smíšený les

Mapa 1. Schematické znázornění zkoumané oblasti v České republice.

Mapa 2. Mapa obce Horní Beřkovice a přilehlého lesního komplexu.

Mapa 3. Mapa lokalit „Beřkovické obory“ a okolí u obce Horní Beřkovice.
Zdroj: <http://www.mapy.cz/s/2Gta>

Seznam nalezených druhů

Nadčeleď SCARABAEOIDEA Latreille, 1802

Čeleď Lucanidae

Dorcus parallelipedus (Linnaeus, 1758); lokalita 1
krovky a hlava s kusadly ve vývržku sýčka obecného (*Athene noctua*)
Poznámky. Na sledovaném území jiný exemplář nezjištěn.

Lucanus cervus cervus (Linnaeus, 1758) EN
červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2
Poznámky. Kontinuální výskyt (zmínky o roháčích z této oblasti se podařilo datovat od roku 1955 (J. Hodek pers. comm.). Larvální vývoj v trouchnivém dřevě tohoto druhu je 5-8 let. Podle Král (2005) a Juřena a kol. (2008) ohrožený druh.

Obr. 1. Samice *Lucanus cervus* z lokality č. 2 „U Ivana“.

Platycerus caprea (DeGeer, 1774)
2 ex. na listech dubu; lokality 1, 3
Poznámky. Chycení jedinci jsou kovově modří, velikosti 14.3-14.7 mm. Larvy se vyvíjejí v odumřelém dřevě listnatých stromů, zvláště dubů, buků a habrů (např. Balthasar, 1956).

Čeleď Geotrupidae

Anoplotrupes stercorosus (Scriba, 1791)
duben-říjen více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3
Poznámky. Velmi hojný druh po celém sledovaném území, žíví se tlejícími zbytky rostlin, houbami a trusem.

Trypocopris vernalis vernalis (Linnaeus, 1758)
Poznámky. 1 ex. nalezen pod Řípem u obce Ctiněves - Meziháje (viz. mapa). Ve sledované oblasti zatím nezjištěn, ale jeho výskyt je velmi pravděpodobný.

Čeľad' Trogidae

Trox scaber (Linnaeus, 1767)

2 ex. v letu na okraji lesa; lokalita 1

Poznámky. Hojný po celém území ČR, živí se vysušenými látkami živočišného původu, např. kůže, peří, srst (Tesař, 1957).

Trox sabulosus sabulosus (Linnaeus, 1758)

1 ex. v letu na okraji lesa; lokalita 2

Poznámky. Nachází se na podobných biotopech jako předchozí druh.

Čeľad' Scarabaeidae

Podčeľad' Aphodiinae

Aphodius (Aphodius) fimetarius (Linnaeus, 1758)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokalita 1

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní a na shnilých plodnicích hub.

Aphodius (Calamosternus) granarius (Linnaeus, 1767)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní.

Aphodius (Chilothorax) distinctus distinctus (O.F. Müller, 1776)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní.

Aphodius (Esymus) pusillus (Herbst, 1789)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní.

Aphodius (Melinopterus) prodromus (Brahm, 1790)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní.

Aphodius (Volinus) sticticus (Panzer, 1798)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Druh nalezen a pozorován v trusu koní.

Oxyomus sylvestris (Scopoli, 1763)

2 ex. v letu na lesní cestě; lokalita 2

Poznámky. Druh žijící v hnoji, kompostech, exkrementech, pod vlhkým listím, někdy i v hnízdech savců a ptáků.

Podčeľad' Cetoniinae

Cetonia (Cetonia) aurata aurata (Linnaeus, 1761)

duben-září více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Velmi hojný druh po celém sledovaném území. Nalezen na květech bezů, ovocných stromů a květech různých bylin.

Oxythyrea funesta (Poda von Neuhaus, 1761)

květen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámka: Hojný druh po celém sledovaném území, zejména na květech různých bylin a bodláků. Druh který se v posledních letech značně šíří a proniká z teplejších nížinných oblastí i do podhůří a hor (např. Kletečka 1993, Juřena a kol. 2008).

Protaetia (Cetonischema) aeruginosa (Drury, 1770) EN

2 ex. v letu na okraji lesa; lokalita 1; 1 ex. v podvečer na vysoké trávě u paseky; lokalita 3

Poznámka: Náš největší zlatohlávek. Larvy se vyvíjejí v trouchnivých větvích a horních partiích kmenů zejména dubů. Vzácný teplomilný druh. Podle Král (2005) a Juřena a kol. (2008) ohrožený druh.

Protaetia (Potosia) cuprea metallica (Herbst, 1782)

Květen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Hojný druh po celém sledovaném území, zejména na květech hlohů. Larvy se živí odumřelým dřevem, často nalézán také na okraji mravenišť druhů skupiny *Formica rufa*, kde se živí dřevěným odpadem a materiálem hnízda.

Protaetia (Liocola) marmorata marmorata (Fabricius, 1792) (= *lugubris* (Herbst, 1786))

1 ex. mrtvý na cestě na okraji lesa; lokalita 1

Poznámky. Nepříliš hojný teplomilný druh. Imaga se vyskytují od konce května do srpna. Larvy se vyvíjejí v trouchu starých listnatých stromů, zejména dubů (Balthasar, 1956).

Valgus hemipterus (Linnaeus, 1758)

duben-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Hojný druh po celém sledovaném území. Larvy se vyvíjejí v trouchnivém dřevě listnatých stromů.

Podčeleď Dynastinae

Oryctes nasicornis ondrejanus Minck, 1916 EN

1 ex., zbytky těla deponované v základní škole Horní Beřkovičky, bez data nálezů s lokalitou „H. Beřkovičky“.

Poznámky. Druh nalézáný v trouchnivějších částech listnatých stromů, v kompostech, pařeništích, na skládkách pilin a dřevního odpadu apod. Ve sledované oblasti a ani v jejím nejbližším okolí recentně neprokázán. Podle Král (2005) a Juřena a kol. (2008) ohrožený druh.

Podčeleď Melolonthinae

Amplimallon solstitiale solstitiale (Linnaeus, 1758)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Velmi hojný druh po celém sledovaném území.

Melolontha melolontha (Linnaeus, 1758)

Poznámky. Recentně nenalezen, v 50 a 60 letech nalézán masově na dubech a švestkách směrem k obci Horní Beřkovičky a Ctíněves (J. Hodek pers. comm.).

Rhizotrogus aestivus (Olivier, 1789)

duben-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Jarní druh, nepříliš hojný po celém sledovaném území.

Podčeleď Rutelinae

Phyllopertha horticola (Linnaeus, 1758)

červen-červenec více ex. observ. 2010, 2011; lokality 1, 2, 3

Poznámky. Hojný druh po celém sledovaném území na keřích, stromech, bylinách i na květech.

Podčeleď Scarabaeinae

Onthophagus fracticornis (Preyssler, 1790)

1 ex. na slunné lesní cestě; lokalita 1

Poznámky. Běžný druh nalézáný na výkalech savců.

Onthophagus ovatus Linnaeus, 1767)

2 ex. na slunné lesní cestě v letu; lokalita 2

Poznámky. Běžný druh nalézáný na výkalech savců.

Podčeleď Sericinae

Serica (Serica) brunnea (Linnaeus, 1758)

3 ex. v letu na okraji lesa; lokalita 2

Poznámky. Hojný, krepuskulární, podvečerní a soumravný druh, larvy se živí jemnými kořínky různých rostlin.

Poděkování

Je mou milou povinností poděkovat panu Jiřímu Hodkovi (Horní Beřkovice) za cenné informace o výskytu některých druhů z daného území. Dále bych rád poděkoval panu Aleši Bezděkovi (České Budějovice) za cenné připomínky k textu a k bionomii druhů.

Souhrn

Ve sledované oblasti byl prokázán výskyt tří druhů čeledi Lucanidae, dvou druhů čeledi Trogidae, dvou druhů čeledi Geotrupidae a dvaceti jednoho druhu čeledi Scarabaeidae. K nejzajímavějším nálezům lze přiřadit výskyt níže uvedených druhů. *Lucanus cervus cervus*, *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* s ostrůvkovitým rozšířením, kteří jsou vázaní na listnaté lesy. Vzhledem k nálezům druhů zapsaných v Červeném seznamu ohrožených druhů České republiky, lze tuto lokalitu považovat za velmi důležitou v kontextu k okolní zemědělské krajině. Je až s podivem, že takováto lokalita se zachovalými lesními biotopy stále uniká byť té nejmenší pozornosti ochrany přírody.

Conclusion

In the observed area there was proven the occurrence of three species from the family Lucanidae, two species of the family Trogidae, two species of the family Geotrupidae and twenty one species of the family Scarabaeidae. The most interesting findings is discontinual occurrence of *Lucanus cervus cervus* and *Protaetia (Cetonischema) aeruginosa* that are committed to deciduous forests. Regarding to findings of species listed in the Red Data List of endangered species in the Czech Republic it is possible to consider this locality as very important in the context of surrounding agricultural landscape.

Literatura

- BALTHASAR V. 1956: *Brouci listoroží, Lamellicornia. Díl I. Lucanidae – roháčovití, Scarabaeidae – vrubounovití, Pleurosticti. Fauna ČSR 8.* Československá Akademie Věd, Praha, 287 pp.
- BOUCHARD P., BOUSQUET, Y., DAVIES, A. E., ALONSO-ZARAZAGA, M. A. LAWRENCE, J. F., LYAL, CH. H. C., NEWTON, A. F., REID, CH. A. M., SCHMITT, M., SLIPINSKI, S. A. & SMITH, A. B. T. 2011: Family-group names in Coleoptera (Insecta). *ZooKeys* 88: 1-972.
- JUŘENA D., TÝR V. & BEZDĚK A. 2008: Příspěvek k faunistickému výzkumu listorohých brouků (Coleoptera: Scarabaeoidea) na území České republiky a Slovenska [Contribution to the faunistic research on Scarabaeoidea (Coleoptera) in the Czech Republic and Slovakia]. *Klapalekiana*, 44 (Suppl.): 17–176.
- KLETEČKA Z. 1993: K rozšíření *Oxythyrea funesta* (Poda) (Coleoptera, Cetoniidae) v jižních Čechách. (Contribution to the distribution of *Oxythyrea funesta* (Poda) (Coleoptera, Cetoniidae) in Southern Bohemia). *Sborník Jihočeského Muzea České Budějovice, Přír. Vědy*, 33: 45-46 (in Czech, English abstr.).
- KRÁL D. 2005: Scarabaeoidea (listoroží), pp. 452-455. In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. (eds): *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates.* Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.
- TESAŘ Z. 1957: *Brouci listoroží, Lamellicornia. Díl II. Scarabaeidae – vrubounovití, Laparosticti. Fauna ČSR 11.* Československá Akademie Věd, Praha, 326 pp.